

Att arbeta familjecentrerat vid språkliga svårigheter

Sara Burge, Specialistlogoped vid Logopedkliniken och doktorand i SPETS-projektet

1

Vad ska vi prata om idag?

1. Vad vet vi om familjer till barn med och utan funktionsnedsättningar? .
2. Vad är det att arbeta familjecentrerat med språkstörning/DLD?
3. Hur ser det ut i praktiken? Perspektiv från föräldrar till barn med språkstörning. Rapport från SPETS.
4. Hur implementera ett mer familjecentrerat arbetssätt? Erfarenheter från Språkprojektet.

2

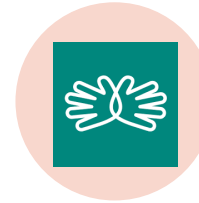
Vad utgår jag från för information?

FORSKNINGS-STUDIER,
STATISTIK OCH RAPPORTER

PRELIMINÄRA RESULTAT
FRÅN SPETS-PROJEKTET

ERFARENHETER FRÅN
SPRÅKPROJEKTET

3

3

1. Vad vet vi om familjer till barn med och utan funktionsnedsättningar?

Föräldrastress, föräldrasjälvförmåga och jämställdhet

4

4

Familj

- Bild: Ordbokdefinition familj
- ”När det finns barn i familjen styr lagar vem som har juridiskt ansvar för att barnet får god omvårdnad. Hur man själv definierar sin familj kan däremot inte lagen bestämma.” - 1177

5

5

Fakta om familjer och barn i Sverige

Familjer

- 1,2 miljoner familjer med barn under 18 år (SCB, 2021)
- 7/10 är kärnfamiljer
- 8/10 har ett eller två barn

Barn i förskoleåldern

- 577 473 barn i förskoleålder 1-5 år (SCB, 2024)
- 40 000-58 000 förskolebarn med språkstörning/DLD (7-10%)
- 11 500 förskolebarn med grav språkstörning (2%)

6

6

Föräldraskapet, en glädje

”Att bli förälder är för de flesta framför allt en spännande och positiv upplevelse...

Föräldrasjälvförmåga är föräldrars tilltro till sin förmåga att utföra föräldrarollen.

- Wittkowski et al. 2017

7

7

men också en utmaning

...för en del föräldrar medför övergången till föräldraskapet ökad nedstämdhet och stress
(Deater-Deckard, 2004)

Föräldrastress är när föräldrar upplever en obalans mellan yttre förväntningar och inre resurser.

– Deater Deckard, 2004

Bild: Hej hej vardag

8

8

Gungbrädan mellan stress och självförmåga

• Bild: Gungbräda

Föräldrastress och
föräldrasjälvförmåga har ett
omvänt förhållande till varandra.
Den ena minskar ofta när den
andra ökar.

Som en gungbräda.

9

9

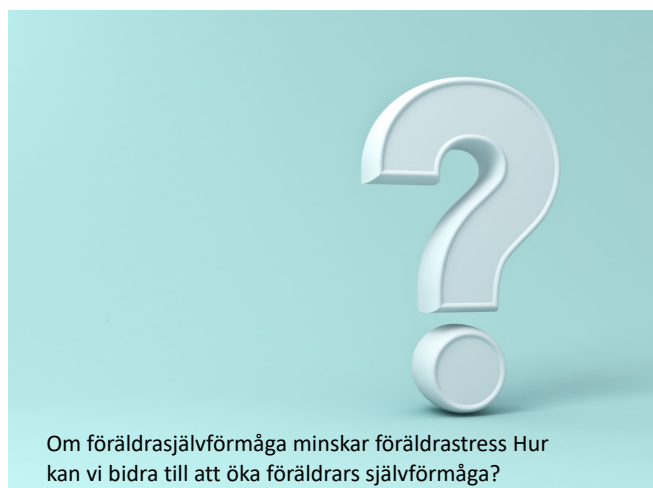
Varför är kunskap om föräldrastress viktig?

Föräldrastress har avgörande
betydelse för hur föräldrar
praktiskt bemöter sina barn och
känslomässigt hanterar sina
barns beteende

– Barroso et al. 2017

Föräldrastress kan påverka
barnet, föräldern och hela
familjen negativt.

- Fang et al. 2022

Om föräldrasjälvförmåga minskar föräldrastress Hur
kan vi bidra till att öka föräldrars självförmåga?

10

10

Vad bidrar till stress hos föräldrar till barn med språkliga svårigheter

Barnfaktorer

- Ökat omsorgsbehov i vardagen.
- Uttryck av barnets funktionsnedsättning, som sociala, emotionella och beteenderelaterade svh. (Craig et al., 2016)

Situationsfaktorer

- Omgivningens fördomar – särskilt vanligt vid osynliga funktionsnedsättningar (Laurin, 2024, Laurin & Andersson, 2024).
- Oklara och icke-självvalda roller i relation till barnets insatser (Schmidt & Schlagel)
- Yttre förväntningar att engagera sig i vårdinsatser riktade mot barnet som överstiger den upplevda förmågan – terapirelaterad stress (Beckers et al., 2021)

11

11

Familjelivet – jämställt, eller inte...

- Bild: Gungbräda med genustecken

- Jämställdhet i en parrelation minskar när paret får barn.
- Studier av tidsanvändning pekar på att kvinnor ägnar mer tid åt barnomsorg och män mer tid åt förvärvsarbete (SCB, 2022)
- 5 gånger vanligare att kvinnor arbetar deltid för barnomsorg än män (SKR, 2021)
- Pappor tillbringar 5 timmar mindre i veckan med sina barn (SKR, 2021)
- Föräldrars jämställdhet ökar efter separation (Eriksson et al. 2024)

12

12

Varför är kunskap om jämställdhet viktig?

”Jämställdhet gynnar både barns och kvinnors hälsa” (SKR, 2021).

”Om pappor inte bemöts som en likvärdig förälder ökar risken för ett lägre ansvarstagande för hem- och omsorgsarbetet.

Dessutom riskerar vården att missa ohälsa hos fäder, vilket i sin tur kan påverka familjens hälsa negativt” (SKR, 2021)

Hur kan vi som verksamhet bidra till jämställdhet? För hela familjens skull.

13

13

Jämställdhet i familjer till barn med funktionsnedsättningar?

- Bild: Gungbräda med genustecken, snedställd

Samma effekter, men mer uttalat.

Ett barns funktionsnedsättning kan cementera traditionella könsroller i familjen vilket kan ha långtgående negativ påverkan på hela familjen (Socialstyrelsen, 2017, Laurin, 2021).

14

14

Mammor utför ett omfattande praktiskt arbete relaterat till barn med funktionsnedsättningar

påverkad arbetssituation. Bland föräldrar blir det tydligt att de könsroller som finns i samhället kring vem som vårdar och hjälper och vem som står för den ekonomiska tryggheten cementeras i situationer när man får ett barn i behov av extra stöd.

EN ANNAN SÅRBAR GRUPP vi identifierat i undersökningen är föräldrar med egen diagnos. Föräldrar med diagnos mår sämre än andra anhöriga och blir i högre grad utmattade än de andra grupperna av anhöriga som besvarat enkäten.

15

15

men också ett omfattande känslomässigt arbete

Känslomässigt arbete är obetalt arbete som utförs för att på olika sätt hantera känslor, (Hochschild, 1979)

T.ex. att behärska sina egna känslor, att hantera sina barns sociala, emotionella och beteenderelaterade svårigheter, att identifiera att barnet har svårigheter och behöver stöd, att bemöta professionella runt barnet och utverka stöd för sitt barn.

Graden av känslomässigt arbete som föräldrar till barn med funktionsnedsättning utför påverkas av hur synlig och erkänd funktionsnedsättningen är och hur komplext och fragmenterat samhällets stödsystem är.

(Laurin, 2020, Laurin & Andersson, 2024)

4

16

16

Samtidigt är pappors situation relativt okänd

- Forskning kring barn med funktionsnedsättningar och deras familjer utgår ofta främst från mammors perspektiv medan pappors perspektiv är underrepresenterat (Gonzales et al. 2021).
- Pappor utnyttjar i lägre grad stödinsatser riktade till föräldrar (Broberg et al. 2021).
- Fler pappor till barn med funktionsnedsättningar upplever ångest (Broberg et al. 2021).

Bild: Två vuxna händer som håller en barnhand

17

Syskons situation kan vara olika

- Positiv påverkan
- Mer ansvarstagande
- Mer accepterande för olikheter

- Hamna i skuggan
- Egna behov hinns inte med
- Egna svårigheter

18

Familjer med utländsk bakgrund - kan ha lägre tillgång till insatser

- Flerspråkiga barn remitteras senare till logoped (Nayeb et al. 2015) och får i högre utsträckning diagnos generell språkstörning (Salameh et al. 2004)
- Flerspråkiga familjer uteblir i högre grad från första besöket och avbryter i högre grad logopedkontakten i förtid (Salameh et al. 2004)
- Flerspråkiga föräldrar har färre vårdkontakter generellt men ägnar trots det mer tid åt vårdkontakter (Broberg et al. 2014) – kan tyda på svh. att hitta rätt instans i vården.
- Flerspråkiga föräldrar kan ha ett mindre informellt nätverk – större behov av samhällets formella stöd (Broberg et al. 2014).

19

19

Stor okunskap om samkönade familjer - hur mår de, vad behöver de?

- Bild: Två händer som i varandra, regnbågshjärta målat över

20

20

Positiva aspekter av det speciella föräldraskapet

- Föräldrar upplever det ofta djupt meningsfullt.
- Familjens medlemmar kan komma varandra närmare.

=> Får barn och familjer det stöd de behöver kan man sannolikt förebygga en hel del av de negativa effekter som vi ser i rapporter och forskningsstudier.

21

21

Family systems theory (Bowen, 1954)

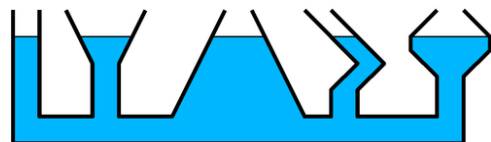
Familjen (föräldrar, barn och syskon) är en **känslomässig enhet**.

FST beskriver interaktioner inom familjen m.h.a. systemteori.

=> *Hur påverkas familjeenheten av barnets språkstörning?*

=> *Hur påverkar familjeenheten barnet med språkstörning?*

"Vi ser att alla familjemedlemmar behöver stöd för hela familjen kan hamna i en negativ spiral p.g.a. den ökade påfrestningen". – Helen Tager Flusberg

https://www.wikiwand.com/sv/Kommunicerande_kärl

22

22

2. Vad är det att arbeta familjecentrerat med språkstörning/DLD?

23

23

Familjecentrerat arbete

”Familjecentrerat arbete är både en filosofi och en uppsättning praktiker som har brett stöd i teori, forskning och värdesystem”

Bild: Infograf Family centered care

(Spence et al. 2023)

24

24

Karolinska
Institutet

Danderyds Sjukhus

Vad är ett familjecentrerat arbetssätt?

”Familjecentrerat arbete är ett sätt att ta hand om barn och deras familjer som säkerställer att insatser planeras runt hela familjen, inte bara det individuella barnet, och som ser hela familjen som mottagare av insatsen.”

(Shields, Pratt & Hunter, 2006)

25

25

Historien bakom familjecentrerat arbete

- Andra världskriget ledde till att man började ifrågasätta hur man tog hand om sjuka och funktionsnedsatta barn (Joffe & Shields, 2008).
- => Ett skifte FRÅN ett individuellt probleminriktat (medicinskt) fokus på ”barnets problem” TILL ett mer kollektivt (socialt) styrkeinriktat fokus på stötta barnet i sitt sammanhang.

Bild: Svartvit bild av en sjukhussal i början av 1900-talet med barn nedbäddade i sängar och sjuksköterskor stående bredvid sängarna.

26

26

Centrala principer för familjecentrerat arbete

- Förstå att vi inte kan möta barns behov om vi inte möter behoven hos deras familjer.
- Organiserar och ger insatser utifrån familjers önskemål och val.
- Validera (bekräfta), använda och bygga på familjers styrkor
- Skapa tillitsfulla, respektfulla samarbeten med familjer som betonar jämlikhet, ömsesidighet och teamwork.
- Anpassa insatser så de matchar familjens behov

(Spence et al. 2023)

27

27

Vad skiljer familjecentrerat arbete från andra typer av insatser som riktar sig till föräldrar?

Betoning på

relationella aspekter

- aktivt lyssnande,
- empatisk,
- respektfull,
- icke-dömande

Betoning på

delaktighetsaspekter

- individanpassade,
- flexibla,
- lyhörda praktiker

(Spence et al. 2023)

28

28

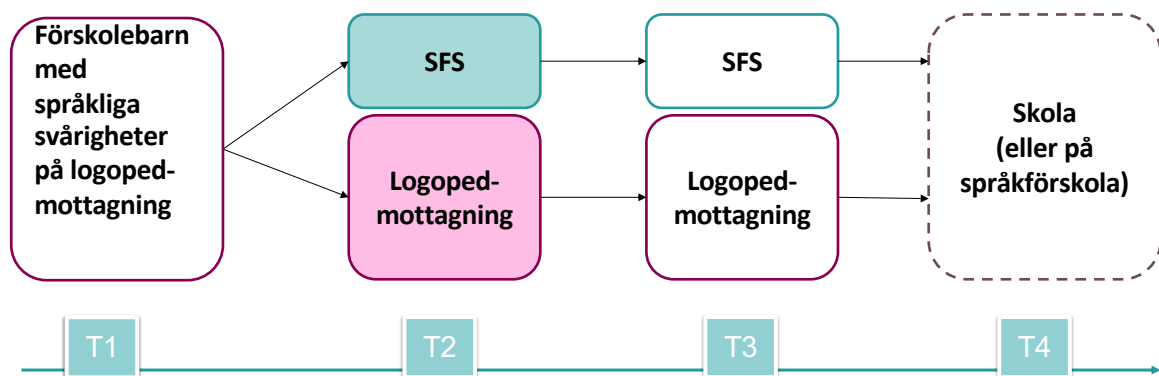
3. Hur ser det ut i praktiken - perspektiv från föräldrar till barn med språkstörning.

Rapport från SPETS-projektets delstudier

29

29

Tidslinje i SPETS-projektet (en kort repetition)

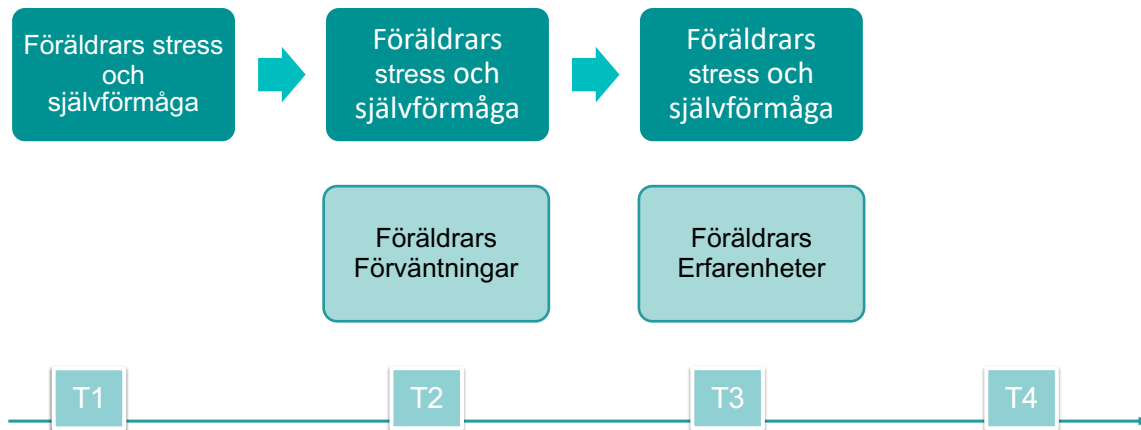

2024-12-02

30

30

Föräldraperspektiv vi undersökt vid olika tidpunkter

2024-12-02

31

31

Karolinska
Institutet

Danderyds Sjukhus

Effekt av behandling - Föräldrastress

Brasklapp: preliminära data
och litet dataunderlag

Ingen entydig minskande
eller ökande trend under ett
behandlingsår på
logopedmottagning / SFS

MEN: Många föräldrar till
barn med språkliga svh testar
över gränsvärdena för Stress.

Graf över utveckling av Föräldrastress mätt med SSF
För gruppen barn som antas/ej antas till språkförskola

2024-12-02

32

32

Effekt av behandling - *Föräldrasjälvförmåga*

Ingen entydig ökande eller minskande trend.

MEN: Inga föräldrar testar under gränsvärdena för Styrka (oavsett behandlingsform skattar föräldrar högt vad gäller självförmåga).

Graf över utveckling av Föräldrasjälvförmåga mätt med SSF
För gruppen barn som antas/ej antas till språkförskola

2024-12-02

33

33

Effekt av behandling - *Risk psykisk ohälsa*

Inte heller här någon entydigt ökande eller minskande trend.

Men: Majoriteten av föräldrar vars barn INTE antas till Språkförskola testar under gränsvärdena medan majoriteten av föräldrar vars barn antas till språkförskola testar ÖVER gränsvärdena för Risk.

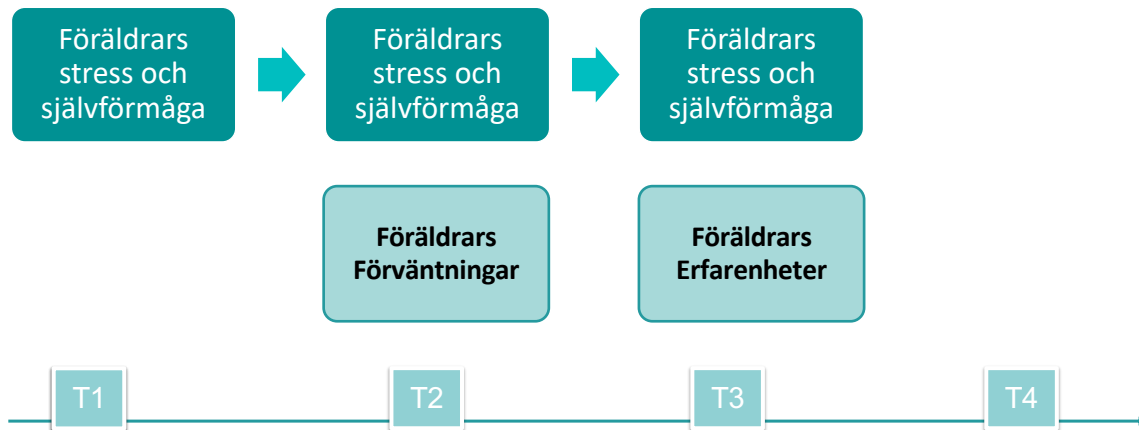
Graf över utveckling av Risk för psykisk ohälsa mätt med SSF
För gruppen barn som antas/ej antas till språkförskola

2024-12-02

34

34

Vad har vi undersökt vid olika tidpunkter?

2024-12-02

35

35

Rapport från delstudien: Föräldrars förväntningar och erfarenheter

Fokusgruppsintervju med 6 föräldrar vars barn antagits till
språkförskola

- Tema Förväntningar, hösten 2023
- Tema Erfarenheter, våren 2024

36

36

Bakgrund: Vad är förväntningar?

”Förutfattade meningar som föräldrar för med sig i behandlingskontakt och som innefattar uppfattningar om metoder, resultat, om behandlarens roll och andra aspekter av interventionen och hur interventionen ges.”

- Nock & Kazdin, 2001

37

37

Bakgrund: Vad vet vi om föräldrars förväntningar

- Föräldrars förväntningar är ofta outtalade / omedvetna (Phoenix et al., 2020)
  - Ofta utforskas föräldrars förväntningar först efter att en konflikt uppstått mellan föräldrar och personal (Coyne, 2013)
  - Hur väl insatsen stämmer med föräldrars förväntningar påverkar hur de upplever och engagerar sig i insatsen (Shuman & Shapiro, 2002)
- => Vi kan påverka föräldrars förväntningar genom tydlig information.

38

38

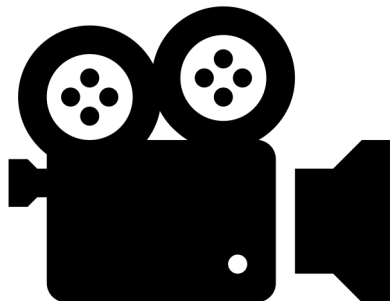
4. Hur implementera ett familjecentrerat arbetssätt?

Erfarenheter från Språkprojektet

39

39

Kort om implementering

- Att föra in något nytt – t.ex. ett nytt arbetssätt eller en ny rutin.
- Implementering = beteendeförändring.
- Ett beteende är något man kan filma.
- Målbeteende – det beteende man vill uppnå genom implementering.

40

40

Lathund för implementering

1. Beskriver det man vill uppnå.
Vi vill...
2. Tydliggör målbeteende (visionen)
Hur ser det ut när vi uppnått vårt mål?
3. Undersöker behov av **kunskap, möjlighet, motivation** för att visionen ska bli verklighet.
Vad behöver vi veta mer om?
Finns det några praktiska hinder för att uppnå vår vision?
Är det här verkligen VÅR vision? Vill VI det här?

41

Lathund för implementering

4. Väljer ut igångsättande och vidmakthållande strategier.
Vad ska vi göra för att komma igång?
Vad ska vi göra för att fortsätta?
5. Prövar strategierna, utvärderar och justerar.
Vi gör så här. Funkar det eller behöver vi justera?
6. Följer upp målbeteendet (visionen).
Har vi nått vårt mål?

42

Implementering av ett mer familjecentrerat arbetssätt på Logopedkliniken – hur gör vi?

Började med att fördjupa vår egen **kunskap** om föräldrars situation

Gjorde "föräldrastöd" till ett återkommande tema vid våra utbildningsdagar.

2020 Tema – Svåra samtal

2022 Tema – Prata med föräldrar och barn om språkstörning

2024 Tema – föräldracentrerat arbete vid språkliga svårigheter

44

44

Implementering av ett mer familjecentrerat arbetssätt på Logopedkliniken?

- Det ledde fram till en ökad förståelse för VAD vi som verksamhet behövde göra för att stötta föräldrar och HUR vi skulle göra det.
- => 2023 Utvecklade kursen Börja skolan med språkstörning i samarbete med intresseorganisationer.
- => 2024 planerar föräldrastödjande insatser för bl.a. lågstadiesbarn...

45

45

Karolinska
Institutet

Danderyds Sjukhus

Familjecentrerat arbete ÄR en viktig del av språkförskolans uppdrag

- "Barnet och barnets närstående **ska** ha inflytande och medbestämmande över de insatser som ges.
- Närstående ska få regelbunden information om språklig utveckling och pågående logopediska insatser samt uppmuntras att medverka till att stödja sitt barn i enlighet med barnets individuella habiliteringsplan."

(Vårdgivarguiden, uppdragsbeskrivning språkförskola)

46

46

Karolinska
Institutet

Danderyds Sjukhus

De finns redan idag en stark anda av familjecentrerat arbete på språkförskolan

Stor medvetenhet om att barnets och familjens omständigheter hör ihop och påverkar varandra.

Språkförskolor ser barnet i sitt sammanhang!

=> Vad är viktigt för att på ett ännu bättre sätt möta behoven hos familjer till barn med språkstörning?

47

Tydlig och frivillig rollfördelning - förebygga föräldrastress

Beskriva sitt uppdrag och hur man arbetar på språkförskolan

Bjuda in föräldrar att vara delaktiga på OLIKA sätt så att insatsen är flexibel inför föräldrars olika förutsättningar

Vara lyhörda för hur föräldrar kan/vill/orkar vara delaktiga

=> Minska/förebygga föräldrastress

(Beckers et al. 2021, Schmidt & Schlagel, 2021)

48

48

Rusta föräldrar inför framtiden – kunskap och gemenskap

- Ge föräldrar kunskap om hur deras barns språkstörning kommer till uttryck just nu och kunskap om att en språkstörning ändrar karaktär över tid.
- Utbilda föräldrar om skolans och samhällets stöd.
- Hjälpa familjer komma i kontakt med och lära känna andra familjer till barn med språkstörning.

=> Öka föräldrasjälvförmåga

(McGregor, 2020)

49

49

Aktivt involvera barnets båda/alla föräldrar - främja jämställdhet

- Aktivt rikta sig till båda föräldrar.
- Underlätta för båda föräldrar att vara med på föräldrasamtal och utbildningsinsatser.
- Medvetet växla mellan vilken förälder man kontaktar.

=> Främja jämställdhet för hela familjens hälsa

Laurin, 2024, Laurin & Andersson
2024, Socialstyrelsen, Sveriges
Kommuner och Regioner, Attention

50

50

Sätter mål och utvärderar insatser utifrån ett familjecentrerat perspektiv

- Formulerar och utvärderar mål tillsammans med föräldrar.
- Utvärderar effekter av insatser på barn OCH på föräldrar.

⇒ Familjecentrerat arbete behöver utvärderas familjecentrerat

Calder et al. 2018

51

51

Vilken information är viktig för att vi ska arbeta efter bästa tillgängliga kunskap (evidens)?

Evidenspallens 3 ben:

- Forskningsresultat
- Personalens yrkeskunskap och erfarenhet
- **Barnet och föräldrarnas önskemål och behov**

Bild: Pall med tre ben (symboliserar de 3 aspekterna av evidensbaserat arbete)

=> Vi behöver barns och föräldrars perspektiv för att kunna arbeta evidensbaserat

52

52

TACK!

sara.burge
sara.burge@ki.se

Bild: Supertrion (Barnprogram med tre djur-superhjältar som räddar djur över hela världen, mest för att de "sitter fast" – Supertrions motto är "Vad funkar bäst – Teamwork").

Vad funkar bäst? Teamwork!

53

53

54